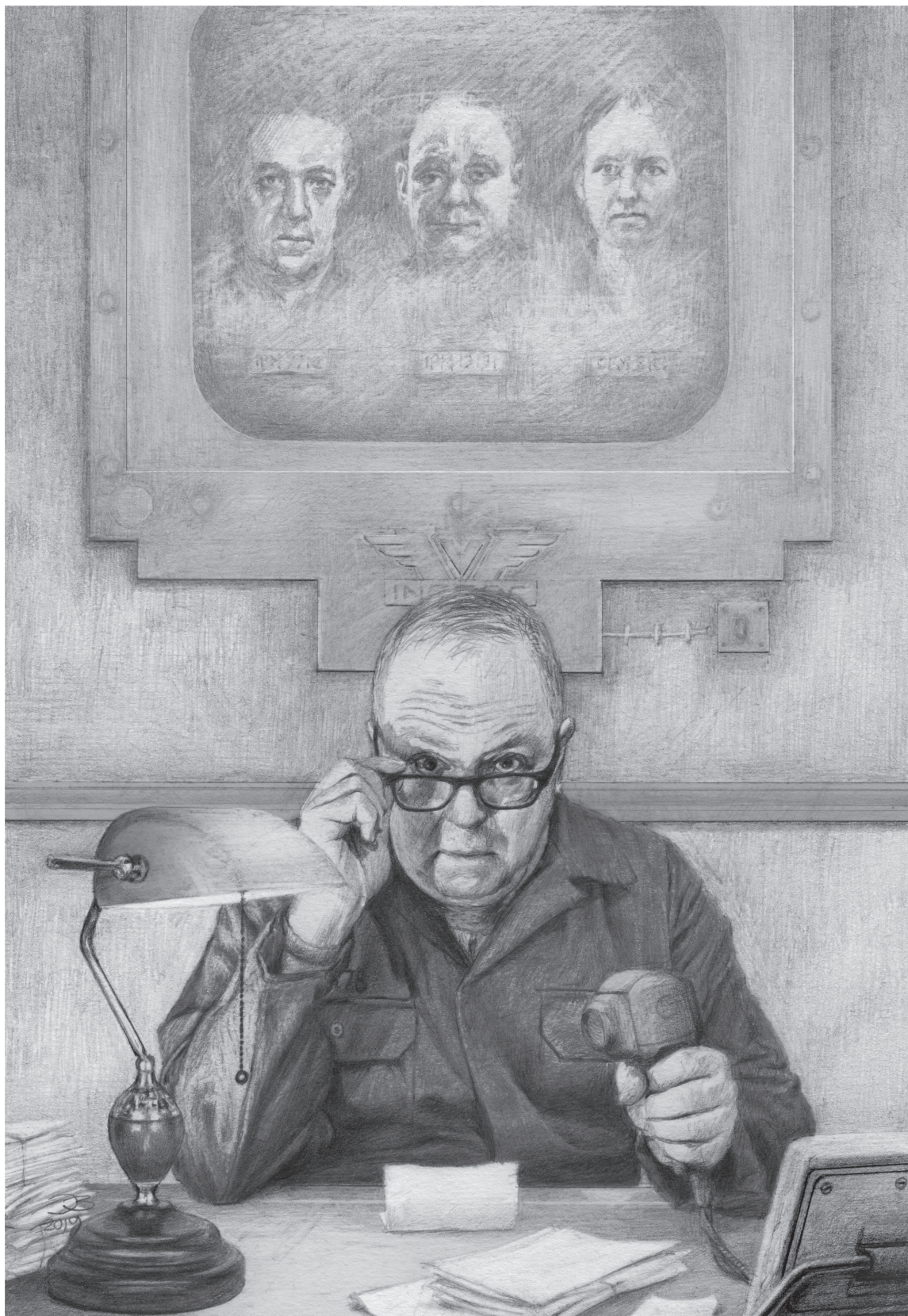

Biblioteka
SPECIJALNA IZDANJA
6

Urednik
Borislav Pantić

DŽORDŽ ORVEL 1984

Ilustrovao
Džim Berns

Prevela s engleskog
Marija Pavićević

Prvo poglavlje

BIO JE VEDAR I HLADAN aprilski dan, a na satovima je izbilo trinaest časova. Vinston Smit, brade pognute do grudi da bi se koliko-toliko zaštitio od nemilosrdnog vetra, hitro zamače iza staklenih vrata stambene zgrade *Pobeda*, premda nedovoljno brzo da spreči vrtlog prašine pune oštrog peska da uleti za njim.

Hodnik je mirisao na kuvani kupus i stare otirače. Na zid na jednom kraju bio je zalepljen plakat, prevelik za unutrašnji prostor. Na njemu je bilo prikazano samo jedno ogromno lice, široko više od jednog metra: lice čoveka od nekih četrdeset pet godina, s gustim crnim brkovima i lepim ali grubim crtama lica. Vinston je pošao ka stepeništu. Nije bilo svrhe da ide liftom. I inače je retko radio, a sada je struja bila isključena i dobar deo dana. To je bio deo programa štednje tokom priprema za Nedelju mržnje. Njegov stan se nalazio na sedmom spratu, pa se Vinston, koji je imao trideset devet godina i venski čir iznad desnog članka, peo polako, odmarajući se usput nekoliko puta. Na svakom odmorištu, sa zida naspram vrata lifta, ono ogromno lice s plakata piljilo je u njega. Bila je to jedna od onih slika na kojima oči izgledaju kao da vas prate pogledom dok se krećete. Ispod lica je pisalo: VELIKI BRAT TE POSMATRA.

U stanu je dubok glas čitao spisak brojeva koji su imali neke veze s proizvodnjom sirovog gvožđa. Dopirao je iz pravougaone metalne ploče nalik zamagljenom ogledalu koja je bila deo površine zida s desne strane. Vinston je pritisnuo dugme i glas se malo stišao, mada su se reči i dalje čule razgovetno. Ton na tom uređaju (koji se nazivao telekran) mogao je da se utiša, ali ne i da se potpuno isključi. Prišao je prozoru, u kome ga je dočekaao odraz sitne, slabašne prilike u plavom kombinezonu, inače partijskoj uniformi, koji je još više isticao koliko je mršava. Kosa mu je bila

svetloplava, lice po prirodi rumeno, koža ogrubela od hrapavog sapuna, tupih brijča i hladne zime koja se nedavno završila.

Čak i kroz zatvoren prozor se videlo da je napolju hladno. Ulicom su mali vrtlozi vetra kovitali prašinu i pocepanu hartiju u spirale, ali iako je sijalo sunce a nebo se plavelo od vedrine, činilo se da je sve bilo bezbojno osim plakata koji su bili izlepljeni svuda. Ono lice s crnim brkovima zurilo je sa skoro svakog ćoška. Jedno je motrilo s fasade zgrade prekoputa njegove. VELIKI BRAT TE POSMATRA, pisalo je, dok su tamne oči netremice gledale pravo u Vinstona. Dole, na ulici, još jedan plakat je grozničavo mlatarao pod udarima vetra, naizmenično prekrivajući i otkrivajući jednu reč: ENGSOC. U daljini se helikopter u brišućem letu spusti među krovove, zalebdevši na tren kao zunzara, i jednako brzo odlete krivudavom putanjom. Bila je to policijska patrola, koja je špijunirala ljude kroz prozore. Patrole su, međutim, bile nebitne. Bitna je bila samo Policija misli.

Iza Vinstonovih leđa glas s telekrana i dalje je naklapao o sirovom gvožđu i premašivanju norme Devetog trogodišnjeg plana. Telekran je istovremeno bio i prijemnik i predajnik. Registrovao je svaki zvuk iole glasniji od vrlo tihog šapata koji bi Winston proizveo; štaviše, mogao je i da ga čuje i da ga vidi dokle god se nalazio u okviru vidnog polja metalne ploče. Naravno, niko nije mogao znati da li ga u nekom određenom trenutku nadziru ili ne. Moglo se samo nagađati koliko često i po kom sistemu se Policija misli priključuje na nečiji kanal. Po svemu sudeći, nadzirala je sve ljude u svakom trenutku. U svakom slučaju, mogla je da se priključi na svačiji kanal kad god joj se prohte. Moralo se živeti – i živelo se, iz navike koja je prerasla u nagon – uz pretpostavku da se svaki zvuk koji ljudsko biće proizvede prisluškuje i da se svaki pokret, sem ako nije načinjen u mraku, pomno prati i detaljno analizira.

Vinston je stajao leđima okrenut telekranu. Tako je bilo bezbednije, mada je dobro znao da i leđa mogu mnogo da odaju. Kilometar odatle uzdizala se ogromna zgrada Ministarstva istine, ustanova u kojoj je radio, belasajući se nad sumornim pejzažem. Evo, ovo je – pomislio je pomalo s gađenjem – ovo je London, glavni grad Piste Jedan, treća najnaseljenija provincija Okeanije. Pokušao je da prizove neko sećanje iz detinjstva koje bi mu otkrilo da li je London uvek bio ovakav. Da li su ove trošne kuće iz devetnaestog veka s fasadama poduprtim gredama, prozorima s kartonom

umesto stakla, krovovima od talasastog lima i ispucalim i nakrivljenim ogradama uvek činile deo panorame? Kao i ruševine posle bombardovanja, oko kojih se kovitlala prašina od maltera, dok je preko gomila šuta štrkljala vrbovica; i mesta gde su bombe raščistile malo širu površinu, po kojoj su nikle prljave i ružne kolonije drvenih baraka nalik kokošinjcima? Ali uzalud, nije mogao da se seti: nije mu ostalo ništa od uspomena na detinjstvo sem niza jarko osvetljenih i potpuno nejasnih zamrznutih slika bez ikakve pozadine.

Ministarstvo istine - Ministin u novogovoru¹ - drastično se razlikovalo od svih drugih zgrada u okolini. Bila je to ogromna građevina u obliku piramide od svetlucavog belog betona, koja se, sprat po sprat, terasasto uzdizala trista metara ka nebu. S mesta na kome je Vinston stajao mogle su se nazreti reči tri slogana Partije, ispisane stilizovanim slovima na beloј fasadi:

RAT JE MIR
SLOBODA JE ROPSTVO
NEZNANJE JE MOĆ

Pričalo se da u Ministarstvu istine ima tri hiljade prostorija iznad nivoa tla i odgovarajući broj ogranaka pod zemljom. U Londonu postoje još samo tri zgrade sličnog izgleda i veličine. One su toliko nadvisile okolnu arhitekturu da su se s krova zgrade *Pobeda* videle sve četiri. To su bila sedišta četiri ministarstva na kojima je počivao čitav državni aparat: Ministarstvo istine, čiji su delokrug rada činili informisanje, zabava, obrazovanje i kultura. Ministarstvo mira, čiji je resor bilo ratovanje. Ministarstvo ljubavi, koje je održavalo red i mir. I Ministarstvo obilja, koje je bilo odgovorno za privredu. Njihovi nazivi u novogovoru glasili su: Ministin, Minimir, Miniljub i Miniob.

Ministarstvo ljubavi je bilo zaista zastrašujuće. Na toj zgradi nije bilo nijednog prozora. Vinston nikad nije bio u njemu niti mu je prišao bliže od pola kilometra. Tamo se moglo ući samo poslom, a i onda tek kad se prođe kroz lavirint bodljikave žice, čeličnih vrata i skrivenih mitraljeskih

¹ Novogovor je bio zvanični jezik Okeanije. Za detaljnije objašnjenje njegove strukture i etimologije pogledati Prilog.

gnezda. Čak su i ulice koje su vodile do njega nadzirali čuvari u crnim uniformama, naoružani pendrecima na izvlačenje, koji su podsećali na gorile.

Vinston se naglo okrenuo. Namestio je izraz smirenosti i optimizma, koji je bilo preporučljivo imati pred telekranom. Prošao je kroz sobu i prešao u malenu kuhinju. Odlaskom iz Ministarstva u to doba dana žrtvovao je ručak u menzi, a bio je svestan da u kuhinji nema ničeg za jelo sem komada crnog hleba koji je morao da sačuva za sutrašnji doručak. S police je uzeo flašu bezbojne tečnosti s jednostavnom belom etiketom na kojoj je pisalo DŽIN POBEDA. To piće je odavalo nekakav uljast i otužan miris, kao kineski alkohol od pirinča. Nasuo je skoro punu šolju za čaj, pripremio se da ga ožari i progutao kao dozu leka.

Lice mu se istog trenu zajapurilo i pošle su mu suze. Kao da je popio azotnu kiselinu; štaviše, kad čovek popije taj džin, ima utisak da ga je neko udario gumenom palicom u potiljak. Sledećeg trenutka pak ono žarenje u trbuhu je prestalo i svet je poprimio vedrije tonove. Izvadio je cigaretu iz zgužvane paklice s natpisom CIGARETE POBEDA i neoprezno je podigao, pa se duvan prosuo po podu. Sa sledećom je imao više sreće. Vratio se u dnevnu sobu i seo za mali sto koji je stajao levo od telekrana. Iz fioke je izvadio držalju, bočicu mastila i debelu praznu beležnicu formata A5, čija je zadnja korica bila crvene boje, a prednja ukrašena mermernim šarama.

Telekran u dnevnoj sobi je iz nekog razloga stajao u neobičnom položaju. Umesto da bude na drugom kraju sobe, kao što je uobičajeno, odakle mu je čitava soba bila kao na dlanu, bio je postavljen pored dužeg zida, naspram prozora. S jedne strane telekrana nalazila se mala niša u kojoj je Vinston u tom trenutku sedeo, koja je u vreme izgradnje stanova verovatno bila namenjena za police za knjige. Sedeći u njoj, zavučen duboko, Vinston se nalazio van dometa telekrana, pošto se odatle nije video. Naravno, mogli su da ga čuju, ali dokle god nije mrdao odatle, uređaj ga nije opazio. Donekle ga je upravo taj neobični raspored u sobi podstakao na ono što se spremao da uradi.

Međutim, na to ga je podstakla i beležnica koju je upravo izvadio iz fioke. Bila je neobično lepa. Takav gladak beličasti papir, s vremenom malo požuteo, nije se proizvodio bar četrdeset godina. Ipak, pretpostavljao je da je sama beležnica još starija. Primetio ju je u izlogu jedne male zapuštene antikvarnice u nekoj sirotinjskoj gradskoj četvrti (više se nije sećao kojoj)

i odmah je silno pozeleo da postane njegova. Članovi partije nisu smeli da odlaze u obične radnje (to se nazivalo „trgovina na slobodnom tržištu”), ali to pravilo se nije strogo poštovalo budući da se mnoge stvari, kao što su pertle i žileti, nisu mogle nabaviti nikako drukčije. Tom prilikom je brzo osmotrio ulicu, šmugnuo unutra i kupio beležnicu za dva i po dolara. U tom trenutku nije razmišljao za šta bi je tačno koristio. Odneo ju je kući u akten-tašni uz osećaj griže savesti. Takvu stvar je bilo opasno nositi iako u njoj nije bilo ništa zapisano.

Nameravao je da počne da piše dnevnik. To nije bilo protivzakonito (ništa nije bilo protivzakonito pošto više nije bilo nikakvih zakona), ali kad bi ga uhvatili da to radi, bilo bi prilično izvesno da bi dobio smrtnu kaznu ili najmanje dvadeset pet godina prinudnog rada u logoru. Uglavio je pero u držalju i liznuo ga da ga očisti. Pero je bilo prastaro oruđe, retko se koristilo i za potpisivanje, ali on ga je nabavio krišom i uz izvesne poteškoće, prosto zato što je smatrao da taj lepi beličasti papir zaslužuje da se po njemu piše starinskim perom umesto da ga grebe običnom penkalom. U stvari, nije navikao da piše rukom. Obično se sve osim veoma kratkih zabeleški diktiralo u diktograf, koji je, očito, za ono što je njemu sada bilo potrebno bio potpuno neupotrebljiv. Umočio je vrh u mastilo i zastao samo na tren. Utroba mu zadrhta. Ostaviti ikakav trag na papiru predstavljalo je čin odlučnosti. Sitnim slovima je nespretno napisao:

4. april 1984.

Zavalio se. Obuzeo ga je osećaj potpune bespomoćnosti. Pre svega, nije bio siguran da li je uopšte 1984. godina. Moralo je biti tu negde budući da je bio prilično siguran da ima trideset devet godina, a koliko mu je bilo poznato, rodio se 1944. ili 1945; međutim, danas više nije bilo moguće odrediti kad se nešto dogodilo s većom preciznošću od godinu-dve.

Odjednom se zapitao za koga piše ovaj dnevnik. Za budućnost, za nerođene. Na trenutak se zamislio nad možda i netačnim datumom ispisanim na stranici, a onda je, prebirajući po umu, nabasao na novogovornu reč DVOMISAO. Tek tada je postao svestan značaja onoga čega se prihvatio. Kako može da se komunicira s budućnošću? To je samo po sebi nemoguće. Budućnost će ili podsećati na sadašnjost, mada ga u tom slučaju neće slušati, ili će se razlikovati od nje, pa bi onda nezgodna situacija u kojoj se našao bila beznačajna.

